

Korunk neurózisa

(Részlet)

Nem kell sem szociológusnak, sem politikusnak lenni ahhoz a megállapításhoz, hogy korunk az egyensúlyzavarnak nyugtalanító állapotában van. Minden kornak megvoltak a maga bajai, mindig voltak elégületlen és magukat kiélni nem tudó embercsoportok a társadalmi rétegződésen belül, tehát minden kornak megvolt a maga betegsége. De ma az, ami régebben csak részjelenség volt, általánossá vált. Válság van. Gazdasági életnek, politikának, szociális együttélésnek, végső elemzésében az emberi életnek válsága. A szociológus hajlandó az egészet a gazdasági élet megbomlására visszavezetni, a politikus a politikai élet erőviszonyainak eltolódására. Mindezek lehetnek igazak és helytállóak – de végeredményében az emberi lélek hozzájárulása nélkül nem jöhettek volna létre és hatásaikban is az emberi lélekre verődnek vissza. A kínzó nyugtalanság és bizonytalanság érzésében enyhítő volna valamivel tisztábban látni az okokat és eredményeket, megcsinálni a kor lelki mérlegét, nemcsak azért, mert a megismerés kíváncsisága hajt erre, hanem mert a tájékozódás egyben lehetőséget nyújt a jövő kilátásainak megítélésére.

Amikor válságról beszélünk, akkor természetesen nem egy lokális jelentőségű jelenségre gondolunk, hanem egész Európának válságára, melyet a különböző fekvésű országok különböző mértékben mutatnak fel. Ha ezt a különbözőséget tekintetbe vesszük, mindjárt szemünkbe ötlük, hogy szoros összefüggésben van az országoknak háborúban való részvételével és ennek mértékével. Egy dél-amerikai polgár, aki a háború kitörése óta csak nemrégiben látta viszont Európát, megdöbbenve állapította meg, hogy a háború Angliát érintette, Franciaországot megsebezte és Közép-Európát lesújtotta. Fokozatot látott, amely a háború okozta veszteségekkel egyenes arányban áll. [...]

Konstatáltuk, hogy korunk beteg, és feladatunk, hogy tüneteit elemeire bontsuk szét és megállapítsuk, milyen részeiben és milyen mértékben tért el az egészségestől. Ha korunk jellemző tünetére akarunk rámutatni, kétségkívül első helyen áll az *erőszakosság-nak feltűnő előretörése*. Az emberi életnek, szabadságnak, morális és testi épségnek régen volt akkora veszedelme, mint ma. A politikában ezt a diktatúrák fejezik ki. Fascizmus, bolsevizmus és más nemű diktatúrák szükségképpen következményei a kor lelki állapotának. Politikai gyilkosságok Németországban épp úgy, mint Bulgáriában megszokott módszere lettek a politikai érvényesülésnek. Az „egyéni akció” hírhedt megjelölése csak enyhe kifejezés, eufémia arra a lelki regresszióra, amelyet az ember végigcsinált, amikor érdekeinek életüket áldoz fel. Mert épen az különbözteti meg a primitív embert a fejlettől, hogy ösztönös akarásait alá tudja rendelni mások életérdekeinek. Van azonban még egy aggasztó jelenség korunkban s ez az, hogy *nemcsak egoisztikus érdekek azok, amelyek veszedelmes tettekre ragadnak embereket, hanem az erőszakosság maga öncéllá vált, valóságos szadizmussá fajult*, s a kegyetlenkedési hajlam tömegeket tud mozgósítani más embercsoportok ellen. Ez ébredt föl a háború kitörésekor lelkesedő tömegek lelkében, ez fűtötte a harctér minden szörnyűségében az egymás ellen rohanó feleket. Valami elemmentáris és primitív ösztön, mely ott szunnyadt az emberiség lelkében, mint egy rég elfelejtett emlék az őskor egymással küzdő vadjainak életéből, amint alkalmá adódott, feltört a mélyből és elfoglalta mindazokat a pozíciókat, melyeket addig a kultúra építményei tartottak megszállva. Rá kell mutatnunk hangsúlyozottan erre, mert ez egyik jellemzően neurotikus vonása korunknak. [...]

(1926. 1.)